

**PROGRAMA ȘCOLARĂ LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
PENTRU EXAMENUL DE DIFERENȚE
CLASA a X-a
CICLUL INFERIOR AL LICEULUI**

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina Limba și literatura română are o funcție primordială în formarea și dezvoltarea intelectului și a personalității elevilor, în construirea unor deprinderi și priceperi necesare pentru integrarea activă într-o societate bazată pe cunoaștere.

Pe parcursul etapelor de școlarizare obligatorie, elevii își formează – cu ajutorul disciplinei Limba și literatura română - competențele de comunicare indispensabile în lumea actuală, pentru a deveni eligibili pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Alte beneficii pe care studiul limbii și al literaturii române îl asigură elevilor sunt: formarea unei personalități de sine stătătoare, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propria viziune și să realizeze o comunicare empatică cu diverse tipuri de persoane; cristalizarea conștiinței proprii identității culturale; deschidere către manifestările artistice.

Finalitățile disciplinei se regăsesc în competențele generale și în setul de valori și atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării). Aceste finalități își găsesc corespondent, în principal, în domeniul Comunicare în limba maternă, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Competențe cheie pentru învățământul pe tot parcursul vieții – Cadrul european de referință*, Anexa la *Recomandarea Parlamentului și a Consiliului European*, 2006), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *A învăța să înveți*, *Competențe sociale și civice*, *Inițiativă și cultură antreprenorială*, *Conștiință și exprimare culturală*.

Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul clasei a X-a, la profilul uman;
- asigurarea caracterului flexibil și actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare și proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii române în clasa a X-a sunt:

- I. Literatură;
- II. Limbă și comunicare.

Programa pentru clasa a X-a vizează consolidarea aceluiași competențe generale, valori și atitudini menționate în programa pentru clasa a IX-a, dar dezvoltă, în plus, competențe specifice noi. Ca atare, programa este structurată pe aceleași domenii de conținut. În domeniul limbă și comunicare, vor fi consolidate și extinse cunoștințele și deprinderile de exprimare orală și scrisă și de receptare a mesajelor orale și scrise. Domeniul literatură cuprinde următoarele module:

1. Receptarea textului literar

2. Literatură și alte arte.

Potrivit planurilor-cadru de învățământ în vigoare, disciplinei limba și literatura română îi sunt alocate trei ore pe săptămână în trunchiul comun, la toate filierele, profilurile și specializările. În afara trunchiului comun, profilul umanist are alocată o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD).

Structura programei pentru examenul de diferențe la clasa a X-a este următoarea:

- Notă de prezentare;
- Competențe generale;
- Valori și atitudini;
- Competențe specifice și conținuturi asociate acestora;
- Recomandări privind conținuturile învățării.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare
2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare
3. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii și al altor arte
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
1.2. Receptarea adecvată a sensului /sensurilor unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise	- calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, concizie, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie.
1.4. Redactarea unor compoziții despre textele studiate și alcătuirea unor texte funcționale sau a unor proiecte	- sinteză, paralelă; - tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.).
1.5. Utilizarea, în exprimarea proprie, a normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfo-sintactice și folosirea adecvată a unităților lexico-semantice, compatibile cu situația de comunicare	- folosirea adecvată a neologismelor în context

2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narativ	- specii epice (în plus față de cele menționate la conținuturile de trunchi comun): povestirea; - formule narative: povestirea în ramă, povestirea în povestire
2.2. Identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului dramatic	- specii dramatice (în plus față de cea prevăzută pentru trunchiul comun): drama
2.3. Identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul poetic	- lirism obiectiv și lirism subiectiv

3. Argumentarea în scris sau oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
3.2. Compararea unor argumente diferite pentru formularea judecăților proprii	- momente ale evoluției criticii literare în cultura română; - dosarul critic.

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii:

I. Literatură

II. Limbă și comunicare.

Pentru domeniul Literatură, programa clasei a X-a urmărește aprofundarea studiului privind principalele tipuri de texte literare; noțiunile și tehnicile de analiză și de interpretare menite să înlesnească receptarea textelor epice, dramatice și lirice, în proză sau în versuri; repere de ordin istoric, care să ajute la formarea unei viziuni de ansamblu asupra valorilor și evoluției literaturii române.

În clasa a X-a se vor studia minimum 14 texte literare la profilul umanist, care are curriculum diferențiat de tip B. La acestea, se adaugă studiul integral sau fragmentar al unor texte ilustrative

pentru recenzie / cronică literară (1 text), eseu sau studiu critic (1 text) și cronică de spectacol (1 text), alte texte nonliterare specifice domeniului de specializare.

Cel puțin jumătate dintre textele selectate vor aparține autorilor canonici din următoarea listă: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Profesorii (autorii de manuale) pot alege și alți autori, ale căror texte ilustrează în mod adecvat și relevant cerințele programei.

I. LITERATURĂ

1. Receptarea textelor literare

1.1. Lectura textelor literare

A. Lectura prozei narative: înțelegere și interpretare

- Proză scurtă - cel puțin 3 texte: povestirea.
- Evoluția prozei în literatura română: repere istorice și actualitate

1.2. Confruntarea cu receptarea de către ceilalți a textelor literare

C. Receptări diferite ale aceleiași opere literare de-a lungul timpului

- Dosarul critic
- Evoluția criticii literare în cultura română: repere istorice și actualitate

Studiul textelor critice se va face prin raportare la operele literare la care se referă acestea.

2. Literatură și alte arte

2.1. Textul dramatic și arta spectacolului

• Lectura a două texte dramatice și familiarizarea elevilor cu arta spectacolului. În acest scop, profesorii pot să vizioneze împreună cu elevii spectacole de teatru, pot folosi înregistrări video ale unor spectacole sau înregistrări audio ale unor dramatizări radiofonice, fotografiile din spectacole sau pot realiza împreună cu elevii dramatizări ale piesei citite, astfel încât aceștia să înțeleagă elementele specifice artei spectacolului și relația dintre textul dramatic și punerea lui în scenă.

- Cronică de spectacol, discutată în relație cu textul dramatic și punerea în scenă a acestuia.
- Evoluția dramaturgiei (creație dramatică și spectacol) în cultura română: repere istorice și actualitate.

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate: (a) normativă și (b) funcțională, având ca obiectiv formarea la elevi a deprinderilor de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și în receptarea textelor orale și scrise. Abordarea conținuturilor propuse se face fie în ordinea aleasă de autorii de manuale, fie în funcție de opțiunea profesorilor, prin integrarea acestora în segmentul care le asigură eficiența didactică. Se recomandă pentru studiul limbii folosirea textelor-suport selectate pentru domeniul „Literatură”, ca și stabilirea de corelații între diverse discipline, având ca obiect folosirea limbajului (retorică, stilistică, pragmatică etc.).

1. Producerea mesajelor orale și scrise

1.2. Exprimarea scrisă

Elevii vor redacta următoarele tipuri de texte:

- sinteză, paralelă;
- cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoare în format electronic, alte texte specifice domeniului de specializare;

1.3. Niveluri de constituire a mesajului în comunicarea orală și scrisă

- fonetic, ortografic și de punctuație
 - norme ortografice și de punctuație;
- morfosintactic
 - utilizarea corectă a elementelor de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative etc.);
- lexico-semantic
 - utilizarea corectă și adecvată a sensurilor pe care le au cuvintele în context (mai ales neologismele);
 - utilizarea variantelor lexicale literare;
 - utilizarea corectă a unităților frazeologice;
 - etimologia populară, hipercorectitudinea;
- stilistico-textual
 - calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie;
 - tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.);

2. Receptarea diverselor tipuri de mesaje (Conținuturile menționate mai jos se abordează în raport cu textele studiate, cu accent asupra interpretării semnificațiilor acestora.)

- informația verbală în domeniul audio-vizual (știri radio, știri TV)

2.1. Niveluri ale receptării

- fonetic, ortografic și de punctuație
 - rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise;
- morfosintactic
 - valori stilistice ale unor categorii morfosintactice;
- lexico-semantic
 - câmpurile semantice și rolul acestora în interpretarea mesajelor scrise și orale;
- stilistico-textual
 - rolul elementelor arhaice și regionale în receptarea mesajelor;
 - receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale și nonficționale);
 - tipuri de texte și structura acestora: textul argumentativ;